

Wójcik, Zbigniew

Wystawa dorobku wojskowego Instytutu Geograficznego w Muzeum Techniki w Warszawie

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/2, 414-415

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

organizujący coroczne spotkania specjalistów z Czechosłowacji (ze sprawozdaniami z aktualnie prowadzonych prac) może wiele pomóc historykom techniki z Polski i innych krajów.

Zbigniew Wójcik

WYSTAWA DOROBKU WOJSKOWEGO INSTYTUTU GEOGRAFICZNEGO
W MUZEUM TECHNIKI W WARSZAWIE

Od kilku lat Komisja Historyczna Stowarzyszenia Geodetów Polskich i Muzeum Techniki NOT w Warszawie prowadzi ciekawą i bardzo pożyteczną akcję zmierzającą do popularyzacji osiągnięć polskiej geodezji, kartografii astronomii i geofizyki. Inicjatorem i głównym motorem tej akcji jest doc. Wojciech Krzemniński, którego wspiera swoją wiedzą, archiwaliami oraz możliwościami wystawienniczymi inż. Jerzy Jasiuk — dyrektor Muzeum Techniki.

Wśród imprez, które dotychczas się odbyły, na podkreślenie zasługuje wystawa dorobku kartograficznego z okresu Królestwa Polskiego, a zwłaszcza Korpusu Inżynierów działającego w latach 1815—1831 przy Kwatermistrzostwie Generalnym oraz Biura Topograficznego tego Korpusu. Zorganizowano także wystawę dawnego sprzętu geodezyjnego warszawskiej firmy Gerlacha oraz ekspozycję poświęconą osiągnięciom geofizycznym i astronomicznym profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego — Maurycego Piusa Rudzkiego. Każdą z tych wystaw poprzedzało posiedzenie naukowe z odpowiednio dobranymi referatami oraz dyskusją. Tak organizowane otwarcia wystaw były więc ważnymi imprezami z zakresu historii nauki i techniki.

W dniu 25 października 1976 r. odbyło się otwarcie kolejnej wystawy Stowarzyszenia Geodetów Polskich i Muzeum Techniki NOT pn. *Wojskowy Instytut Geograficzny 1919—1939*.

I tym razem otwarcie poprzedziło posiedzenie naukowe, na którym przedstawiono dwa referaty: prof. Bronisław Dzikiewicz omówił *Prace Wojskowego Instytutu Geograficznego w latach 1918—1939*, a płk. Cezary Lipert scharakteryzował *Odrodzenie się wojskowej służby geograficznej po II Wojnie Światowej*. Pierwszy z tych referatów (wydrukowany w specjalnej broszurze) był rodzajem kroniki wojskowej służby topograficznej okresu międzywojennego. Referent, uczestniczący od 1934 r. w pracach triangulacyjnych WIG (prowadzonych zresztą wspólnie z Politechniką Warszawską), podzielił się także ze słuchaczami wieloma refleksjami osobistymi. W dużym stopniu zdecydowało to o wartości jego opracowania, tym bardziej, iż wiele materiałów dotyczących historii tej instytucji bezpowrotnie zaginęło podczas ostatniej wojny.

Nie sposób przedstawić w krótkim omówieniu bogatej treści referatu prof. Dzikiewicza. Tym bardziej, że wojskowa służba geograficzna pracowała w okresie międzywojennym w bardzo ciężkich warunkach. Obok stałych kłopotów finansowych (m.in. brak finansów na prace terenowe w Tatrach) oraz ciągłej reorganizacji poszczególnych komórek Instytutu, trzeba było początkowo przetworzyć mapy pozostawione przez trzech zaborców (odmienne skale), a następnie wyznaczyć ogólnokrajową sieć triangulacyjną. Wojskowi kartografowie — korzystając z pomocy wielu pracowników uniwersytetów i politechniki (m.in. Stanisława Lencewicza, Kaspra Weigla), a także cywilnej służby geodezyjnej — zdołali pokonać poważniejsze przeszkody. Rezultatem tego było przede wszystkim opracowanie i wydanie mapy całego kraju w skali 1:100 000, 1:300 000, a częściowo także 1:25 000. Stosując nowoczesne metody fotogrametrii naziemnej i lotniczej wykonano znakomite mapy Tatr i Pienin. Wyszkolono wybitnych fachowców, których prace uzyskały wyróżnienia międzynarodowe. Wreszcie referent podkreślił,

że rezultatem działalności pracowników i współpracowników WIG jest kwartalnik naukowy „Wiadomości Służby Geograficznej” oraz 17 tomów „Biblioteki Służby Geograficznej”.

Płk. Cezary Lipert omówił przede wszystkim obraz zniszczeń dorobku WIG w okresie ostatniej wojny oraz trudy odbudowy wojskowej kartografii początkowo jako Wydziału Topograficznego I Armii, a następnie Oddziału Topograficznego Sztabu Głównego Ludowego Wojska Polskiego.

Po referatach zabrało głos trzech mówców. Prof. Stanisław Pietkiewicz scharakteryzował stan kartografii na ziemiach polskich po I Wojnie Światowej oraz niektóre osiągnięcia WIG (o czym nie wspomniano w referatach) w zakresie sporządzania międzynarodowych map w różnych skalach. Gen. Teodor Naumienko, wieloletni kierownik wojskowej służby topograficznej w okresie powojennym, wspominał o trudnościach w pracy wojskowych topografów wynikających z odmiennych zadań i celów służb wojskowych i cywilnych. Wreszcie dr Bogusław Krassowski nakreślił działalność byłych pracowników WIG na Zachodzie podczas II Wojny Światowej (m.in. przedruk map w skali 1:100 000 dla potrzeb wojsk alianckich).

Główne referaty oraz wypowiedzi dyskutantów złożyły się w sumie na bardzo bogaty obraz osiągnięć polskiej kartografii okresu międzywojennego. Mamy nadzieję, że ten wartościowy materiał ukaże się w druku.

Ilustracją do referatu prof. Dzikiewicza była wystawa opracowana na podstawie jego scenariusza przy współudziale artystów: Krzysztofa Koźmidera i Romana Izdebskiego. Pokazano na niej przede wszystkim sprzęt używany przez wojskowych geografów w okresie międzywojennym, mapy (w tym znakomitą mapę turystyczną przełomu Dunajca przez Pieniny oraz wykonaną w 1934 r. na Spitzbergenie przez mjr. Bohdana Zagrajskiego i kpt. Antoniego Zawadzkiego mapę dla potrzeb polskiej wyprawy glaciologicznej), wydawnictwa (w tym „Wiadomości Służby Geograficznej”) oraz fotografie, ilustrujące prace topografów wojskowych.

Na posiedzenie naukowe oraz otwarcie wystawy — poświęconej dorobkowi Wojskowego Instytutu Geograficznego — przybyło wiele osób. Podkreśla to trafny wybór tematu przedstawionego przez Komisję Historyczną Stowarzyszenia Geodetów Polskich (zwłaszcza umiejętność odczucia zapotrzebowania społecznego przez doc. Krzezińskiego) oraz Muzeum Techniki. Dodać jednak trzeba, że część uczestników (w tym niżej podpisany) wyszła z tej wartościowej imprezy nieco zawiedziona. Przedstawiono bowiem obszernie rozwój wojskowej techniki topograficznej w okresie międzywojennym. Nie uwypuklono natomiast, stanowiących trwałe dorobek naukowy, ważniejszych osiągnięć pracowników Wojskowego Instytutu Geograficznego w zakresie różnych dyscyplin nauk o Ziemi. Jest to sprawa bardzo ważna, m.in. dlatego, że „Wiadomości Służby Geograficznej” WIG drukowały nawet rozprawy geologiczne (m.in. J. Szaflarskiego, A. Wrzoska). Prace topografów wojskowych oraz pracowników cywilnych instytucji składały się na to, że czasopismo WIG stało na bardzo wysokim poziomie naukowym.

Zbigniew Wojcik

WYSTAWY OKOLICZNOŚCIOWE MUZEUM TATRZAŃSKIEGO W ZAKOPANEM

Trudności lokalowe Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem sprawiają, że placówka ta dysponuje zaledwie niewielkim holą, mogącym pomieścić wystawy okolicznościowe. Jednakże pomieszczenie to jest wykorzystywane bardzo starannie, a część wystaw poświęcona jest bezpośrednio